a deo reliquamur temptacōib9 demonū. Septimum ut omē malū quo in colēdo deum et pficiendo in virtutibus et meritis impedimur subueniente ipso āmoueamus Amen.

Explicit Exposicō venerabilis Magistri Henrici de Hassia super orationē dñicam.
Incipit Exposicō Eiusdē sup Aue Maria.

AVe maria Proculdubio. Jllā sancti matris ecclie cōsuetudinē qua dicta oroe oretilij dei formata atq3 ut visum est fidelib9 ad inuocandū et glorificandū patrē celestem institutā subiungit verbū salutationis ore angelico pnunciatū i honorem virginis dei genitricis cū clausula laudis sui filij spū scō sugerēte originem traxisse oino fatendum est. Alioquin qua temeritate qua ve leuitate os pecōris psumpsisset rumiare iugiter verbum angelicum in honorem virginis addendo id quod elizabet cecinit in laudem concepti in ea saluatoris. Ruare etiam homo virgini mediatrici porrexisset oracōnē potius solūmodo laudatoriā q̄ pro vigentibus humanis necessitatib9 supplicatoriā. Scō spiritu igitur sic puidente salubriter factū est ut post oracōnem dñicam qua et deum patrē glorificamus et singula huic mortali vite ad salutē necessaria

petimus diceremꝰ orationem glorificatoriam fi
lij quem pater inter se ⁊ nos mediatorem posuit
per quem et nos redemit ⁊ omnia per ipsum no
bis donari decreuit. atqꝫ laudatoriam virginis
matris quã aduocatricem habemus ad filium
ut hijs tam pijs tanqꝫ deo patri carissimis me
diatoribus decẽti laudis confessione nobꝫ beniuo
lis fcis omne petitũ a patre obtineamꝰ inde esse
põt ꝙ post dñice oracõis oblacõnem hac orati
uncula tã ꝙ capcõne beniuolentie mẽi ⁊ filio por
recta repetẽ cõsueuimus. ¶ Et ne nos inducas
in tempta. se. li. n. a. ma. quasi dicẽ velimus deo
patri infuemẽte filio benedcõ quem pro nobꝫ ex
bñdcã ỽgine icarnari voluisti atqꝫ ipa intcedẽte
ocessis bõis que a te petiuimꝰ pit libera nos ab oi
bꝰ malis. ¶ Ideo qꝫ hac oratioẽ simꝉ ỽginis mr̃is
et filij dei patris magnificatoria. verbis quidem
exigua. virtutum vero celestium misterioꝝ gra
uidissima sicut et oracõne dñica orantes dĩna
institutione informati audemus dicere. ¶ Ca
Aue Maria gratia ¶ pitulũ secundum
plena dominus tecum benedicta tu in
mulieribus et benedictus fructus ven
tris tui ihesus cristus Amen. :. :.
¶ Hanc orationem in particulas quatuor diui
dendam esse hoc indicat ꝙ ab angelo prolatũ
est. ¶ Aue ma. g. p. d. te. be. tu. in mulieribus

Et ab elizabet dum ad pñtiam marie exultauit i
fans in vtero eiꝰ dictum eſt. Et bñdictꝰ fructꝰ
ventris tui. ꝑticulã vero terciã utpote ihesus xp̄c
ſumꝰ pontifex addendã cenſuit. Et Amen ꝑticu
lam quartã deuotio plebis adiecit. Particula p̃
ma v̂ginē ſalutat ꝛ digĩficat. Scd̕a filium bene
dicit ꝛ glorificat. Tercia filiũ nominat et ipſum
xp̄m ſeu meſſiam predicat. Quarta ex hijs ſalu
tem optat ꝛ veritatē affirmat. Prima reddit v̂
ginem nobis beniuolã. Scd̕a inclinat nobis filij
eiꝰ clementiã. Tercia dat dicētibus eam ſtatutã
indulgētiam. Quarta ãplexãdo veritatem et ca
piendo ſalutem meretur dei grãz. Sed quomodo
angelus virginē ſalutãdo dignificaueit vel di
gnam oſtenderit intelliges ſi querēti qualis eſt
iſta ſalutatio rñdeatur. Fuit reuerētialis ꝛ ado
ratoria fuit ſtatus ſalutaris optatoria. fuit de in
effabili nouitate ãmiratoria. fuit mḡnitudinidi
gnitatis congratulatoria. fuit talis ſalutatio q̄
ex ꝑte ſalutantis exp̄ſſit affectum ſingularitatis
amicitie ꝛ caritatis. affectũ beniuolentie ꝛ fami
liaritatis. affectum fauoris ꝛ pacis. Ex ꝑte vero
virginis ſalutate expreſſit ipſius p̄cedentem v̂
tualem dignitatem ipſius ſecuturã d̕inalem ſan
ctitatem i ipa futurã mirabilem nouitatē. Tali
igitur cõſideracõne angelus affectus. virginē ſa
lutatorie ſic affatus ē. Aue maria nec idignũ

uideatur aut mirum archangeli ad virginem in
greſſam effigiem etiam poplice flexo ipſam reue
rentialiter adoratorie ſic ſalutaſſe quā nouit idi
late matrem regis angelorꝫ futurā et eorū dn̄az
atqꝫ reginam celorꝫ cōſtituendam. Inuitat ergo
nos ad hanc marie ſalutacōnē iugiter canēdā
⁊ gabrielis exemplū ⁊ in ea fulgens diuū miſte
rium. ⁊ gratiſſimū virgini ſonās laudis p̄comū
Vnde profecto ſicut nulla oracō auribus dei pa
tris ē gratior ⁊ exaudibilior ea quā filiꝰ ſuus di
lectus in quo ſibi bn̄ ꝯplacuit ei porrigēdā dicta
uit. ita nullum eſt virgini placabiliꝰ acceptabi
liuſqꝫ laudis p̄comū q̄ꝫ illud ſalutacōnis verbū
quo ipſam archāgelꝰ ſalutauit ⁊ gratiam tāte
exultacōnis ut virgo manēs mater dei fieret ta
liter nunciauit dicens. ¶ Aue maria grā plena
⁊c̄. Vnde ac nos premiſſis conſolati ⁊ cōfortati
confidēter dicimus ⁊ iugiter ad eam clamamus
¶ Aue maria quaſi dicamꝰ vtiqꝫ omni laude di
gniſſima es virgo maria. ⁊ omnium virtutū ple
niſſiā que audiē meruiſti hoc verbū ſalutacōis
quo mr̄ fieres nob̄ ꝓmiſſi ſaluatoris. ¶ Aue ma
ria quaſi dicamus. Recordaē virgo mater exor
dij diuine miſerationis atqꝫ huāne r̄edemptōnis
in te ⁊ p te iniciū ſumētis anglō nuciante ⁊ dicē
te. ¶ Aue maria Sicqꝫ nō eadē intēcōe hoc ſalu
tationis verbum a nobis. et ab angelo dicitur

Nempe angelos hoc verbo. Mariã ſalutabat ut ipõ reſonante in aure virginis cõſentientis concipet in ventre filiũ dei patris. Nos autem ei hoc verbum porrigimus ut concipiat in mẽte lapſe noſtre huãnitatis exilium ⁊ illud ſuum gaudiũ qd habuit cõcipiẽdo hac ſalutacõe mũdi ſaluatorem Jheſum criſtum ⁊ interpellat pro nob ad ipſum. Igitur Aue quia abſtuliſti maledictionẽ eue. Aue quia eliſiſti eterne dampnacõis ve. Aue quia reddidiſti nos vite eue. Aue quia ſine ve macule originalis ⁊ ſine ve culpe actual. Aue virgo ꝑpetua quia reſtituiſti q̃ ꝑdidit mater eua Ergo aures redemptis inclina filijs eue. qui iugit ad te clamant. Aue maria quã altiſſimus archãgelo e celis miſſo taliter affatus eſt. Cui⁹ in audite ſignificacõni archangelus ſic congratulatus eſt. Jn cuius hac ſingulari ſalutatione hõ deo ⁊ angelis recõciliatus eſt. Ergo virgo pia aures inclina miſeris iugiter ad te clamantibus

Aue maria quia grã plena quia dñs tecũ que benedicta tu in mulierib⁹ plena quidem totalit plena ꝑmanenter. plena ſupeffluenter. Gratia equidẽ plenitudinis cunctaꝝ virtutũ. certitudis credẽdarum veritatũ. Gratia illuſtracõis ꝓphetice. Contemplacõis excellentiſſime. Gratie optiẽ compaginis naturalis. ſingulariſſime pulchritudinis corpalis decentiſſime habitudinis moralis

qm̄ oim̄ artifex ad ipſius in vtero matris forma
cõnem ſupnaturaliter cõcurrens ſuo filio dignū
tabernaculū fabricatur⁹ eam intrīſecus tãta om
niū gratificãciū cariſmatum ꝛ dignificãcium ha
bituum plenitudiẽ ornauit· ut etiã in ei⁹ exterio
ri effigie grã diuina tam efficaciter lucẽt ꝙ eius aſ
pectus carnalium eſtus extinguerꝫ· peccõrum cor
da conpungẽt· mundanoꝝ deſideria leuaret ad
celeſtia· ꝛ ſpeculum munditie omnib⁹ cẽt contra
vicia. Impleuit eam itaqꝫ in ventre gratia diui
nitatis ꝛ in corde gratia caritatis· ut in ore eſſet
grã affabilitatis. In maibus grã miſericordie et
largitatis. In greſſu matuitas gratiſſiã. In vul
tu puitas pudiciſſima. In intellecū prudẽtia. In
cogitatu mundicia. Modeſtia in auditu. Tempe
rantia in affectu. In aſpectu verecundia et in om
ni ſenſu et corporis geſtu· virtutum ẽlucẽtia. Igi
tur vere effluenẽ plena grã de cui⁹ plenitudine
accipiūt vniuerſi. Triſtes ꝯſolacõnem· peccões
veniam. Juſti pſcõnē. Angeli leticiã. Deniqꝫ to
ta trinitas glãꝫ· et dei fili⁹ huãne carnis ſbſtantiã
Ergo ꝙ grã plena· in nos redūdet grẽ vena per
te virgo ſerena. Cum ſit domi⁹ tecum quia domi
n⁹ ſpiritus ſanctus preuenit i te dn̄s fili⁹ ꝯcept⁹
eſt in te· dn̄s paẽ pariẽ cū hȳs hitauit in te dn̄s
pr̄ tecū q̄ genuit quẽ ꝯcipis· dn̄s ſpẽ ſcūs de quo
ꝯcipis dn̄s fili⁹ quẽ carne induis dn̄s tecū dote

deſponſacōnis indiuidualis·ſedē amoris filialis
Munere gratificacōis ſingularis. Tecum dei fili
us in ventre. Tecum ſpiritus ſanct⁹ in mente·te
cum pater in vtroq; te replente·tecū dn̄s filius
cōſubſtantialis in carne ſua·tu ſecū lateralis in
gloria eterna·tecū dn̄s in via familiari aſſiſten
tia·tecū in patria faciali pn̄tia vbi tu iam ſecum
in viſione clara ⁊ fruicōne btā Ergo precare vir
go felix ut nos trahat ſecū dn̄s quia ſic eſt tecū
quia. Benedicta tu i mulierib⁹ deſignata va
ticinio. Sanctificata in vtero·electa pro dei filio
quā ſpirit⁹ ſanct⁹ introiuit ⁊ templum dei cōſe
crauit·quā vir nō tetigit ſed virtus altiſſimi im
pregnauit. Benedicta tu quia virgo puriſſiā
ſimul et mater prole btiſſima. Cui⁹ virginitati
additur fecūditas ⁊ fecūditati i ↄceptu ſāctitas
et ſanctitati i partu iocūditas·quā btām dicūt
omnes generacōes tremūt demones. Veneran
tur angeli inuocāt pccōres. Benedicta regalis
ꝓgenies tam deſiderata veniens in hoc exilium
Bn̄dicta dauidis idita ꝓles·que herede poſui
ſti i regni ei⁹ ſoliū. Benedicta tu·gloria abra
he·que ꝓtuliſti ſemē bn̄dictōnis omniū gentiū
Benedicta ſtella Jacob p quā lux vera venit
in mundum. benedicta virga aaron q̄ nobis
fructū dediſti ſalutiferū. benedicta tu virga ra
dicis yeſſe de qua flos ꝓdijt. Bendict⁹ fructus

ventris tui q̊ benedcũs eſt mũdus quo refectus
eſt dei ꝑp̃l's quo ſanatus eſt egrot⁹ qui eȧt ſemi
uiuus relictus quo es. ¶ Et tu benedicta ī mulie
ribus id ē īnt̃ ꝑmo veri⁹ ſuꝑmulieres ꝗꝛ nõ q̄ſi
vn̄a ex mulieibus q̄ ꝯcipiũt carnali more. Con
ceptum geſtãt cum labore ⁊ pariũt cũ dolore. ſed
q̄ virgo cõcepit. v̊go ꝑpepit. ⁊ ſine onere grauida
fuit. ⁊ ſine dolore fructum ventris ſui effudit. Er
go ⁊ tu nos donis benedicĩ celeſtib⁹ impetra que
es ſic benedcã in mulieribꝫ. ¶ Cap. tercium.

Et benedictus fruct⁹ ventris tui eiſdẽ tem
pteruemẽte nobis benedicat ꝗꝛ et ipſe ē bene
dcũs ut benedicat ⁊ benedicãtur in ipſo oẽs tri
b⁹ terre ut a deo ꝓmiſſum eſt. Abrahe bñdicam
inq̃t bñdicẽtib⁹ tibi atqꝫ in te et in ſemine tuo be
nedicent̃ vniũſe cognacões terre bñdicentur in
ꝙ de nũciacõne veritatis ſonãte in oẽꝫ terrã bene
dicentur recepcõne lauacri regeneracõnis delen
tis omnem culpam. ablacõne ꝑ̃meue maledcõis
deſtructõne dyabolice dñacõnis. benedicentur
allacõne donorũ ſpũalium ꝯpiciacõe influẽciaꝝ
celeſtiũ ⁊ multiplicacõe bonoꝝ tp̃aliũ Iuxta pro
phetam. bñdixiſti dñe terram tuam. auertiſti ca
ptiuitatem Iacob. Remiſiſti iniq̃tatẽ plebis tue
Mitigaſti omnem iram tuam videlicet mitten
do ī mũd' bñdcm̃ frc̃m vẽtris v̊ginal' bñdcm̃ in
ꝙ a deo pr̃e grãꝝ plenitudĩe bñdictũ ab yſaac

ſub figurarū velamine. In patriarcha Jacob Ec
ce inquit odoꝛ filij mei tanq̄ odoꝛ agri pleni quē
benedixit dominꝰ. Et det tibi deus de roꝛe celi ⁊ de
vbertate terre multitudinē frumēti et vini ⁊ ſer
uiāt tibi gētes ⁊ adoꝛēt te principes ⁊ fiere dn̄s
fris tui ⁊ adoꝛābūt te filij pr̄is tui. q̄ maledixerit te
maledictꝰ ſit. Et q̄ bn̄dixerit te bn̄dictōibus re
pleatur. Hec oīa ī hoc fructu benedcō ventris v̓
ginalis impleta eſſe cōſtat. Cuiꝰ nois odoꝛ agꝝ
mundi repleuit. per quē ros gratie de celo deſcē
dit cuiꝰ frumento et vino .i. coꝛpe ⁊ ſanguine
ſuo mundus viuit ⁊c̄. Igitur vere benedictꝰ fru
ctus ventris tui Jheſus criſtus. qui ſe benedicē
tes omniū replet bendcōnū dulcedine quippe in
mo ⁊ qui maledicētibus ſe benedicebat. q̄ ſe ma
ledicēdū obprobrijs ⁊ cōtumelijs tradidit ut
nos diuinis honoꝛibus reſtitueret. Et maledcōnē
crucis ſubire voluit ut benedcōibꝫ ſalutis nos ē
pleret. Et benedcūs iterꝝ id ē ſꝫm hominē a deo
patre vnctione ſpūali conſecratus in ſūmam re
galis ⁊ ſacerdotalis p̄ſidentiam dignitatis qua
data ē ei oīs ptās in celo ⁊ ī tra. bn̄dicēdi ī ſpūali
bꝫ ⁊ in tpalibꝫ iudiciū faciēdi. p̄mia iuxͣ meita di
ſtribuēdi bōis bona malꝭ mala. Et bn̄dcūs etiam
q̄ oīm celeſtiū donoꝝ ſupeffluenti plenitudine
et redundantia omis gratie ⁊ veritatis repletꝰ
ut de plenitudine benedcōis ipſius oēs accipeꝰ

gratiam ꝑ grã·i·gratiam beatitudinis ꝑ gratia
iuſte ⁊ meritorie opacõnis quam dat benedcũs
fructus ventris tui. Iterũ benedictꝰ ·i·benedcõe
laudis ⁊ publicacõne veritatis declaratus media
tor dei et hominũ xp̃us ihesus qui natura dei filiꝰ
ꝓpter miſericordiã factus eſt filius hominis·ut
nos natura filij hominũ filij dei per illum gratia
fiẽmus qui q̃ꝗ eẽt dei v̓tus ⁊ ſapiã immõꝛlis·tñ
ſacrificiũ malens eẽ q̃ꝗ ſumere ꝑ nobis ſemetip
ſum exinaniuit ⁊ forma ſerui accepta ſemel ꝑ oi
bꝰ oblatus eſt ut bñdicẽt nobis ⁊ ꝓpiciacõ fierꝫ
apud prẽꝫ pro pccĩs nr̃is ⁊ guſtaremꝰ i hoc q̃ꝗ ſu
auis ẽ. Frcs ṽe·tui fructꝰ q̊ dẽ vitigenꝰ cuiꝰ vi
nũ g̊miãt v̊giẽs ẽfrenat libidiẽs ebos fac ſobos
iracundos reddit placĩdos·frcũs aromaticꝰ·cu
ius maſticacõ fugat omẽ toxicũ·ſanat omnem
egrotũ·vulneratos ꝯſolidat·⁊ ſanos a lapſu p̄
ſuat. De quo frcũ q̊ nõ guſtaueit mortẽ iehenne
abſqꝫ dubio euadere non valebit·fructꝰ arborꝭ
qui virtute celeſti formatꝰ et ꝑcuſſionibus mul
tis confractus in arbore crucis pro nobis aruit
et rubicundus pro alliciendo nos ibi apparuit
quem fructum qui ſibi non collegerit nec de eiꝰ
dulcedine guſtare laborauerit procul dubio a
vita perhenni exul erit. Ruare certe omnibus
alijs create plantationis fructibus vtendum
eſt finaliter ut fruamur fructu orti aromatum

ventris tui orti roſaꝝ. ventris tui vinee engadi
ventris tui fructu rubi moyſi ardentis. virge aa
ronice florentis. Fructu radicis yeſſe germinātis
ventris tui. tui ſiquidem quia ex tuis puriſſimis
ſanguibus in eo formatꝰ ꝛ maternali mō natuē
viribꝰ i eo fotus ꝛ augmentatꝰ et tandem ex eo
in mundū mirabiliter natus. ¶ Jheſus criſtus
qui interp̄tat̄ Saluator vnctus inuiſibiliter. vn
ctione regali. et pontificali. ut ſit Rex regū ꝛ pōti
fex futuroꝝ bonoꝝ ſaluū facturꝰ populum ſuum
a pc̄cis ſuis. Habemus ergo pontificem magnū
qui penetrauit celos. Jheſum filium dei potentē
cōpati infirmitatibus noſtris. qm̄ lāguores no
ſtros tulit et dolores noſtros ipē portauit. hēmꝰ
ꝛ regem magnum inſurgētes inimicos verbo ꝓ
ſternere potētem. in iudicio miſericordiā prefe
rentem. ad ignoſcendū facilem. non querentem
vindictam ſed preſtolātem reorum penitētiam
Habemus reginā magnam Regis matrē plenā
gratia benedictā in mulieribus. que ſedet ad dex
tram ipſius in celeſtibus. Adeamꝰ ergo cū fidu
cia ad thronū gratie iheſu filij dei ut miſericordi
am cōſequamur ꝛ gratiam inueniamꝰ. Adeamꝰ
cōfidenter ad thronum matris ut ipſa mediatri
ce ꝯpiciū hēamus benedictum fructū ventris ſui
iheſū xp̄m. Quid ē ergo qd orātes nō obtiēbimꝰ
apud deum patrem qui pro redimendis nobis

Prio filio ſuo non pepercit ſed pro omnibus no
bis tradidit illum incarnandū in vtero virgis
et ſuſpendendum in ligno crucis·ut inde guſte
mus fructum ventris tui. Et quid cuiꝙ̄ denega
bitur·cum filius pro nobis ſuſcepta patri denu
dabit vulnera. Et dicet Pater quoniam ego fili
us tuus. Vide ea caritate qua me in mundum
miſiſti et conſidera vulnera mea quibus prece
pto tuo hominem redemi que tibi oſtendo qua
tenus et tu illorum miſereatis quos per me rede
miſti. Itaq; ut hildegard ait quotieſcumq; omi
potēs pr̄ p̄uis opib; hoim irritat̄ fili⁹ ei⁹ ipi vl
nera ſua oñdit·que tamdiu apta·ꝙ̄tum ad cica
tricum apparentiam pmanebunt ꝙ̄diu homo in
mundo peccat q̄re et a peccōribus filius exigit ut
genua ſua iugiter ad oipotentē patrem ſuū fle
ctant orantes ut intercedente filio bona preſtet
eoſq; ab omni malo liberet·confiſos ꝙ nulla vti
q; ibi eſſe poterit petentium repulſa vbi tot in
tercedunt pietatis indicia. Matre oſtendente fi
lio q̄ ſuxit vbera. Et filio patri monſtrante que
ſuſcepit vulnera. Ecce ꝙ̄ congrue ꝙ̄q; prouide a
ſpiritu ſancto effectum eſt. Vt poſt dominicam
orationem in qua iubente filio petimus a patre
neceſſaria vtriuſq; vite ſubiungatur oratio lau
datoria v̄ginis mr̄is ſimul et glorificatoria ſue pl
ut ita ꝯfeſſione laudis vtriuſq; bn̄uolētia capta

ipſis mediatoribus q̄ recte petimus indubitāter obtineamus Et ſubiungit. ¶ Amen id eſt fiat ut matre aduocante apud filiū ꝛ filio apud patrē vtiqꝫ exaudiamur vel. Amen id eſt vere ſupple ita eſt ꝙ tu es gratia plena ꝛ dn̄s tecum et bene dicta tu in mulieribus. Et benedictus fructꝰ ven tris tui Jheſus xp̄us. Modis omnibus ut viſū eſt vel. Amen id eſt fiat ut hec laus filiꝫ ꝛ matris ſp̄ et vbiqꝫ pſonet in teſtimoniū veritatis xp̄iāe et in memoriam exordiꝫ humane redempcōis atqꝫ taliter mortalibꝫ exhibite diue miſeracōis

¶ Explicit Expoſicō Sup Aue Maria. Reuerēdi Magiſtri. Henrici de Haſſia. ꝛ. . . ꝛ.
Incipit ſpeculū anime. ꝛ. . . ꝛ. Henrici de Haſſiā ſecꝫ Trithemium

Anima mea noui ꝙ curioſa ſis rimando q̄ foris ſunt. et aſſidue de feneſtris habita culi tui cūcta q̄ circa te ſunt. cōſpicis. faci em autē tuā raro ꝛ difficilime contemplaris. Si cuti oculus q̄ ea q̄ foris ſunt aſpicit. ſe autē non videt. et homo qui vultus memoriter agnoſcit alioꝝ. ſuum vero intueri nequit. niſi obiectis ſpe culis viſū ſup ſe reflectat. ergo et tu ut q̄nqꝫ etiā et te contempleris. Obice tibi ſpecula. fige in ea aſpectū. reflecte tibi ſup te viſum. effectus et ope racōes tue atqꝫ vniuſe ſēſibiles creature ſpecula